

УДК 330.322

Акімова Л. М., к.е.н., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне), **Акімов О. О., к.держ.упр., доцент** (Академія муніципального управління, м. Київ)

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РУХУ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

У статті досліджено сучасні тенденції руху іноземних інвестицій в економіку України. Виокремлено основні проблеми іноземного інвестування та перспективні напрями його розвитку.

Ключові слова: іноземні інвестиції, інвестиційний потенціал, інвестиційна привабливість, інвестори.

Постановка проблеми. На даний час розвиток іноземного інвестування є досить актуальним для більшості країн світу, а для України він набуває особливо важливого значення. У цілому інвестиції відіграють досить важливу роль в економіці держави та у формуванні ресурсного потенціалу країни. Зокрема, залучення іноземних інвестицій, в порівнянні з традиційними джерелами фінансування, дає додаткові можливості, що полягають у використанні зарубіжного організаційного та управлінського досвіду, доступу до новітніх технологій, розвитку експортного потенціалу підприємницьких структур та економіки в цілому.

Аналіз останніх публікацій. Аспекти іноземного інвестування досліджували зарубіжні та вітчизняні науковці, зокрема О. Гаврилюк, Т. Гринчук, Е. Дж. Долан, В. Козюк, В. Мірошник, Т. Мірзоєва, В. Солдатенка, Д. Степанова, Л. Побоченко, О. Прокопчук та ін. Проте, окремі проблеми прямого іноземного інвестування залишаються наразі невизначеними.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження сучасних тенденцій руху іноземного капіталу в економіку України. Завдання полягає в аналізі сучасного стану іноземного інвестування в національну економіку, визначення основних проблем та перспектив його розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед більшості країн Східної Європи Україна входить до числа найменш привабливих країн для іноземних інвесторів. Вона помітно відстає від них по обсягах залучення прямих іноземних інвестицій. В Україні гостро стоїть питання, що стосується залучення прямих іноземних інвестицій у зв'язку з відсутністю достатньої кількості власних внутрішніх фінансових ресурсів. За рахунок збільшення своєї інвестиційної привабливості та збільшення потенційних країн – інвесторів Україна зможе покращити стан своєї економіки, збільшить національний дохід, виробництво та підвищить рівень конкурентоспроможності підприємства та всієї галузі.

Так, згідно Закону України «Про інвестиційну діяльність» інвестиціями є всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, внаслідок якої створюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [1]. Відповідно до різних класифікаційних ознак виділяють багато видів інвестицій. Серед них дуже важливе місце на сучасному етапі розвитку України належить іноземним інвестиціям. Згідно Закону України «Про режим іноземного інвестування»: «Іноземні інвестиції – це цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту» [2].

До іноземних інвесторів належать: іноземні держави, юридичні особи, створені та правоздатні здійснювати інвестиції відповідно до законів країни свого місцезнаходження, а також іноземні фізичні особи або особи без громадянства за умови, що останні зареєстровані як підприємці в країні їх громадянства чи постійного місця проживання.

Слід зазначити, що основну частку іноземних інвестицій становлять прямі інвестиції, під якими розуміється різновид іноземних інвестицій, призначених для виробництва і забезпечення контролю над діяльністю підприємств завдяки володінню контрольним пакетом акцій. За визначенням Міжнародного валютного фонду (МВФ) та Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) інвестиції вважаються прямими, якщо здійснюються за межами національних кордонів з метою розширення виробництва товарів і послуг, закупівлі товарів для імпорту в країну базування або експорту в треті країни [3]. Отже, прямі іноземні інвестиції – це реальні інвестиції, які, на відміну від портфельних, не є чисто фінансовими активами, вкладеними в акції вітчизняних підприємств, у цінні папери міжнародних кредитних організацій та державні цінні папери. Вони здійснюються у підприємства та фактори виробництва, мають виробниче призначення, забезпечують інвестору контроль над підприємством і є, як правило, довготерміновими [7].

Зокрема, залучення іноземного капіталу дає змогу країні-реципієнту отримати ряд вигод, а саме: підвищення рівня зайнятості, трансфер новітніх технологій та ноу-хау; комплексне використання ресурсів; розвиток експортного потенціалу і зниження рівня залежності від імпорту, розбудова соціальної інфраструктури тощо [9].

Обсяг залучених з початку інвестування прямих іноземних інвестицій (акціонерного капіталу) в економіку України на 01.07.2015 року становив 42851,3 млн дол. США та в розрахунку на одну особу населення склав 1000,5 дол. США (рис. 1). Стримуючим чинником розвитку інвестиційної діяльності в Україні стала нестабільна ситуація в національній економіці, в результаті чого щорічний приріст інвестицій почав знижуватися.

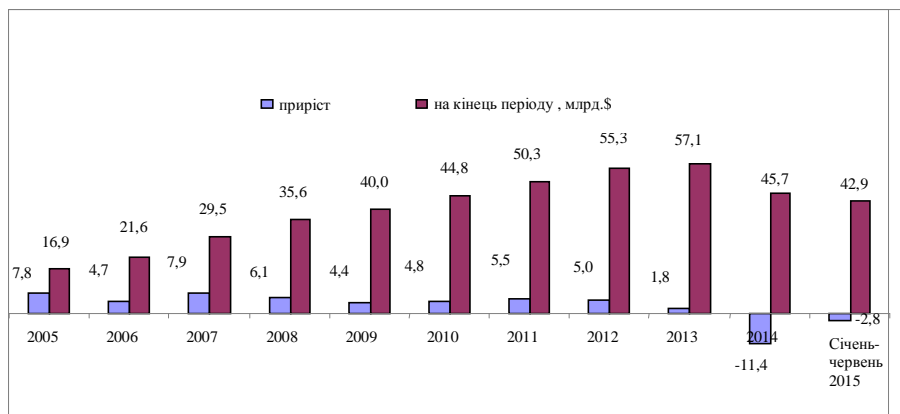

Рис. 1. Обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України за 2005-2015 роки

Інвестиції спрямовуються у вже розвинені сфери економічної діяльності. Зокрема на підприємствах промисловості зосереджено 31,5% загального обсягу прямих інвестицій в Україну, в установах фінансової та страхової діяльності – 25,9%. Для держави у цілому важливо, щоб кошти направлялися в інноваційні промислові виробництва, які на сьогоднішній день є основою ефективного розвитку будь-якої економіки світу. Для інвестора найважливішим є швидке і стабільне одержання прибутку, що є більш ймовірним у вже розвинених видах економічної діяльності. В Україні у середньому третина іноземних інвестицій надходить у промисловість, однак в основному фінансуються низькотехнологічні галузі та виробництва (металургія, загальна хімія, харчова промисловість). Ще третина іноземних вкладень приходить на фінансову діяльність, яка хоч і є україною необхідною для здійснення усіх видів господарської діяльності, не може розглядатися реальною основою благополуччя країни у довгостроковій перспективі.

Слід зазначити, що до десятки основних країн-інвесторів, на які припадає більше 83% загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 12274,1 млн дол. США, Німеччина – 5489,0 млн дол. США, Нідерланди – 5108,0 млн дол. США, Російська Федерація – 2685,6 млн дол. США, Австрія – 2354,3 млн дол. США, Велика Британія – 1953,9 млн дол. США, Вірджинські Острови (Брит.) – 1872,6 млн дол. США, Франція – 1539,2 млн дол. США, Швейцарія – 1371,2 млн дол. США та Італія – 966,6 млн дол. США (рис. 2) [5].

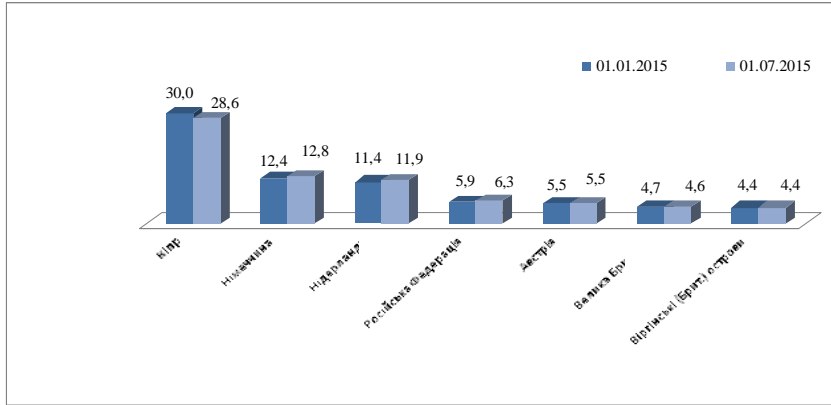

Рис. 2. Розподіл прямих іноземних інвестицій в Україні за основними країнами-інвесторами за 2005-2015 роки, у % до загального обсягу

Отже, лідер серед країн-інвесторів протягом всього досліджуваного періоду як в Україну загалом, так і серед країн ЄС є Кіпр. Крім того, значні обсяги інвестицій надходять з Німеччини, Австрії, Нідерландів у 2015 р. та в інших роках пояснюються тісними торговельними і технологічними зв'язками.

Якщо порівняти вкладення іноземних інвестицій в регіональному розрізі, то до десяти регіонів увійшли: Дніпропетровська, Донецька, Харківська, Київська, Луганська, Львівська, Одеська, Запорізька, Полтавська, Івано-Франківська області та м. Київ, до якого надійшло найбільше всього інвестицій – 93,7% всіх залучених прямих іноземних інвестицій (рис. 3).

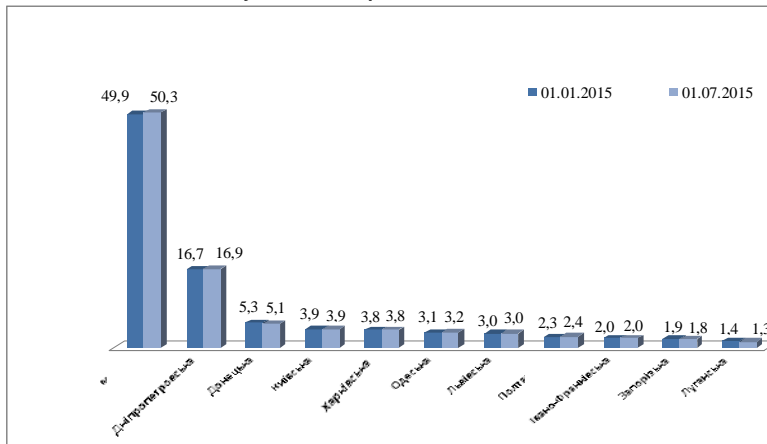

Рис. 3. Розподіл прямих іноземних інвестицій за основними регіонами-реципієнтами України за 2015 рік, у % до загального обсягу

Однією з найбільших проблем залучення іноземних інвестицій в нашу країну, що негативно впливає на одержання і короткострокових, і довгострокових ефектів, можна вважати інституційні умови ведення бізнесу.

На думку переважної більшості інвесторів та експертів, вони вирізняються відсутністю гарантій захисту своєї справи, наявністю рейдерських захоплень, бюрократичним тиском, свавіллям судів, корумпованістю усіх бізнес-процесів.

Проте, можемо констатувати, що Україна залишається привабливою для інвестицій, водночас вона не знаходиться осторонь світових процесів, є достатньо інтегрованою у світове господарство і порушення макростабільності на зовнішніх ринках має свій відголос в Україні. У рейтингу інвестиційної привабливості країн світу International Business Compass за 2015 рік, опублікованому компанією BDO, Україна за рік піднялася на 20 позицій. У рейтингу Україна розташовується на 89 місці і входить до переліку країн, що показали найкраще зростання за рік, нарівні з Білоруссю і Латвією. У 2014 році наша країна займала 109 місце.

Зазначені рейтинги формуються компанією BDO спільно з Гамбурзьким інститутом світової економіки, і характеризують економічну і фінансову привабливість різних країн світу на підставі трьох основних показників: економічних, політичних і соціокультурних умов. У рейтингу легкості ведення бізнесу, за 2015 рік, що його укладає Світовий банк, Україна посіла 96 місце і покращила свої позиції відразу на 16 пунктів порівняно з минулим роком.

У 2013 році з загальним значенням 0,116 Україна посідає місце вище середнього серед країн-членів Організації економічного співробітництва та розвитку за індексом ступеню обмежування прямих іноземних інвестицій в Україні (далі – індекс ПІІ), який був підготовлений Організацією економічного співробітництва та розвитку.

Індекс ПІІ є інструментом оцінки та порівняння (бенчмаркінг) країн, шляхом вимірювання реформ та оцінки їх впливу (аналіз обмежень, встановлених законом) та є найважливішим чинником, що визначає привабливість України для іноземних інвесторів. Цей індекс, що використовується в сукупності з іншими індикаторами, які також вимірюють різноманітні аспекти клімату ПІІ, сприяє оцінці міжнародної інвестиційної політики України щодо прямих іноземних інвестицій.

Слід зазначити, що для подальшого покращення інвестиційного клімату України актуальним на сьогодні є питання удосконалення правової та організаційної бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Варто зазначити, що дуже велика кількість законодавчих актів, які прямо чи непрямо регулюють власне інвестиційну діяльність та пов'язані з нею зовнішньоекономічну, промислову, торгівельну та інші види діяльності, крім того, неоднозначність тлумачення деяких положень нормативних докуме-

нтів, що призводить до правових колізій та необхідності вирішення спорів у судовому порядку.

Погіршення інвестиційного клімату в Україні на різних етапах розвитку інвестиційної діяльності було пов'язано, із світовою фінансовою кризою у 2008 році; з розширенням та згортанням пільг для іноземних інвесторів, тобто з низьким рівнем захисту їх комерційних інтересів та з політичною ситуацією в Україні починаючи з 2014 року. Водночас, негативний вплив на інвестиційний клімат чинили такі фактори, як загальний незадовільний рівень соціально-економічного розвитку національної економіки, зокрема, низький рівень життя населення; неефективна галузева структура залучення іноземних інвестицій.

Отже, невирішеність вищезазначених проблем призводить до негативних наслідків як для іноземних інвесторів, які втрачають прибутки і змушені йти з українського ринку, так і для держави у цілому внаслідок погіршення інвестиційного іміджу, скорочення робочих місць та зниження рівня життя населення.

Проте, можемо стверджувати, що відбуваються певні позитивні зміни щодо підвищення інвестиційної привабливості України, а саме:

- створене правове поле для інвестування та розвитку державно-приватного партнерства. Законодавство України визначає гарантії діяльності для інвесторів, економічні та організаційні засади реалізації державно-приватного партнерства в Україні;

- на території України до іноземних інвесторів застосовується національний режим інвестиційної діяльності, тобто надано рівні умови діяльності з вітчизняними інвесторами. Іноземні інвестиції в Україні не підлягають націоналізації;

- підписано та ратифіковано Верховною Радою України міжурядові угоди про сприяння та взаємний захист інвестицій з більше ніж 70 країнами світу. Зокрема, у 2015 році (05.02.2015 р.) підписано Угоду між Україною та Японією про сприяння та захист інвестицій, яку ратифіковано Законом України «Про ратифікацію Угоди між Україною та Японією про сприяння та захист інвестицій» від 03.06.2015 № 505-VIII.

На даний час здійснюються кроки по створенню якісно нових умов ведення бізнесу, що мають забезпечити відбудову економіки України, сприятимуть її стабільному розвитку та активізації інвестиційної діяльності, зокрема:

- відмінено 16 неефективних регуляторних обмежень; гармонізовано систему оренди землі; запроваджено видачу документів дозвільного характеру через центри надання адміністративних послуг (**Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)» від 12.02.2015 № 191-VIII**) [3];

- відмінено ліцензування 26 типів господарської діяльності; визначено виключний перелік видів господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню; встановлено уніфікований порядок їх ліцензування, нагляду і контролю у сфері ліцензування (**Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.2015 № 222-VIII**) [4];

- забезпечено адаптацію українського законодавства до загальноєвропейського і відповідний захист міноритарних акціонерів (**Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів» від 07.04.2015 № 289-VIII**) [5];

- забезпечено обґрунтованість та прозорість прийняття рішень щодо фінансування державних інвестиційних проектів, підвищення ефективності використання державних коштів і результативності державних інвестиційних проектів (**Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо державних інвестиційних проектів» від 07.04.2015 № 288-VIII**) [6];

- схвалено плани імплементації деяких актів законодавства ЄС у сфері інтелектуальної власності (**розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.03.2015 № 164**);

- з метою підтвердження відповідності української системи технічного регулювання вимогам ЄС: встановлено єдині правові й організаційні заходи розроблення, прийняття та застосування технічних регламентів і процедур оцінки відповідності (**Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» від 15.01.2015 № 124-VIII**).

Сьогодні передбачена державна підтримка реалізації інвестиційних проектів у пріоритетних галузях економіки, зокрема, шляхом звільнення від оподаткування ввізним митом при ввезенні визначеного переліку товарів, необхідних для реалізації таких проектів. Також підтримка надається при створенні індустріальних парків і реалізації проектів у межах цих парків (Закон України «Про індустріальні парки»).

Нормами Митного кодексу України (стаття 287) передбачено звільнення від сплати ввізного мита товарів, які ввозяться іноземними інвесторами на строк не менше трьох років з метою інвестування на підставі зареєстрованих договорів (контрактів) або як внесок іноземного інвестора до статутного капіталу підприємства з іноземними інвестиціями. Розмитнення таких товарів здійснюється у першочерговому порядку [10].

Зокрема, слід констатувати, що на даний час досягнуто наступних домовленостей з американською компанією Horizon Capital щодо масштабної інвестиції в український Інтернет-магазин Rozetka.ua (до 40 млн дол.). Створено робочу групу з питань залучення іноземних інвестицій, яка вивчає і готує пропозиції щодо втілення кращої світової практики щодо підтримки інвестиційної діяльності з боку держави; опрацьовується питання

створення порталу invest.in.ua, який буде містити повну інформацію про інвестиційний потенціал України.

Висновки. Україна володіє досить потужним, однак нереалізованим, інвестиційним потенціалом, розвиток якого стримується чинниками переважно макроекономічного характеру. Це дозволяє стверджувати про необхідність обґрунтування та імплементації виваженої політики, в межах якої доцільними є підвищення прозорості інвестиційного ринку, удосконалення системи захисту іноземних інвестицій, раціоналізація галузевого розподілу іноземних інвестицій шляхом розробки та впровадження системи заходів інвестиційного та структурного спрямування, спрощення регуляторних процедур ведення бізнесу.

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.1991 № 1560 – XII. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : [zakon1/rada.gov.ua/laws/show/1560-12](http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1560-12).
2. Закон України «Про режим іноземного інвестування» від 19.03.1996 № 93/96 – ВР : остання редакція від 15.01.2011 р. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу : zakon4.rada.gov.ua/laws/show/93/96-вр.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу (дерегуляція)» від 12.02.2015 № 191-VIII. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/191-19>.
4. Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.2015 № 222-VIII) : остання редакція від 01.01.2016 року. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/222-19>.
5. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту прав інвесторів» від 07.04.2015 № 289-VIII. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/289-19>.
6. Закон України “Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо державних інвестиційних проектів” від 07.04.2015 № 288- VIII [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/288-19>.
7. Інвестологія: наука про інвестування : навч. посібник / за ред. д-ра екон. наук, проф. С. К. Реверчука. – К. : Атака, 2001. – 264 с.
8. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
9. Прокопчук О. А. Іноземні інвестиції в економіку України: тенденції та перспективи / О. А. Прокопчук / [Електронний ресурс]: – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJR.N/znptdau_2013_1_3_29.
10. Митний кодекс України від 13.03.2012 № 4495-VI : остання редакція від 01.04.2016 року. [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

Рецензент: к.е.н., доцент Мельник Л. В. (НУВГП)

Akimova L. M., Candidate of Economics, Associate Professor (National University of Water and Environmental Engineering, Rivne),
Akimov O. O., Candidate of Sciences in Public Administration, Associate Professor (Academy of Municipal Administration, Kyiv)

ANALYSIS OF CURRENT TRENDS OF FOREIGN INVESTMENT TRAFFIC IN THE ECONOMY OF UKRAINE

In the article were investigated the modern inclinations of movement of foreign investments in the economy of Ukraine. Singled out the major problems of foreign investment and perspective of their development.

***Keywords:* foreign investments, investment potential, investment attractiveness, investors.**

Акимова Л. Н., к.э.н., доцент (Национальный университет водного хозяйства и природопользования, г. Ровно), **Акимов А. А., к.гос.упр., доцент** (Академия муниципального управления, г. Киев)

АНАЛИЗ СОВРЕМЕННЫХ ТЕНДЕНЦИЙ ДВИЖЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ В ЭКОНОМИКУ УКРАИНЫ

В статье исследованы современные тенденции движения иностранных инвестиций в экономику Украины. Выделены основные проблемы иностранного инвестирования и перспективные направления его развития.

***Ключевые слова:* иностранные инвестиции, инвестиционный потенциал, инвестиционная привлекательность, инвесторы.**
